

Верховний
Суд

Визнання та виконання арбітражних рішень: правові висновки Верховного Суду

доповідь судді КЦС ВС
Ольги Ступак

Питання для обговорення:

1. Вимоги до документів, які додаються до заяви про визнання та виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.
2. Підстави для відмови у визнанні та виконанні рішення міжнародного арбітражу, які доводить боржник.
3. Порушення публічного порядку, як підстава для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання рішення міжнародного арбітражу.
4. Визнання та виконання на території України рішень Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів.

До заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу додаються (частина 4 статті 476 ЦПК України):

- 1) оригінал належним чином засвідченого арбітражного рішення або нотаріально завірена копія такого рішення;
- 2) оригінал арбітражної угоди або нотаріально завірена копія такої угоди;
- 3) документ, що підтверджує сплату судового збору;
- 4) копії заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу відповідно до кількості учасників судового розгляду;
- 5) довіреність або інший документ, що підтверджує повноваження особи на підписання заяви;
- 6) засвідчений відповідно до законодавства переклад перелічених у пунктах 1-3 та 5 цієї частини документів українською мовою або мовою, передбаченою міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, якщо вони викладені іншою мовою.

Постанова КЦС ВС від 27 червня 2018 року справа № 519/15/17

Завірення арбітражного рішення – це сукупність послідовних дій і засобів, спрямованих на підтвердження компетентним органом справжності підписів, що містяться в ньому. Метою засвідчення арбітражного рішення чи його копії є підтвердження автентичності тексту, складеного призначеними арбітрами. Засвідчуючи копію арбітражного рішення, повноважна особа підтверджує, що така копія є ідентичною оригіналу рішення. Особи, уповноважені завіряти копію арбітражного рішення, як правило, є особами, уповноваженими підтверджувати справжність оригінального арбітражного рішення.

Вимога національного процесуального закону щодо надання засвідченого арбітражного рішення чи завіреної його копії має забезпечити отримання судом, який вирішує питання про визнання та надання дозволу на виконання рішення іноземного суду, документа, який за усіма зовнішніми ознаками відповідає арбітражному рішенню, яке просять визнати на території відповідної країни. На цьому етапі питання визнання рішення арбітражу та надання дозволу на його виконання по суті судом не вирішуються. Подання належних документів є попередньою умовою для початку процедури визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення. У разі недотримання цієї умови, клопотання до розгляду судом не приймається.

Постанова КЦС ВС від 09 березня 2023 у справі № 824/80/22

Якщо до заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу заявник не додав оригінал арбітражної угоди або нотаріально завіреної копії такої угоди, така заява підлягає залишенню без розгляду (ч. 6 ст. 476 ЦП).

Підстави для відмови у визнанні та виконанні рішення міжнародного арбітражу, які доводить боржник

Пункт 1 частини першої статті 478 ЦПК України: на прохання сторони, проти якої воно спрямоване, якщо ця сторона подасть суду доказ того, що:

- а) одна із сторін в арбітражній угоді була якоюсь мірою недієздатною; або ця угода є недійсною за законом, якому сторони цю угоду підпорядкували, а в разі відсутності такої вказівки, - за законом держави, де рішення було винесено – *відповідає пункту (а) частини першої статті V Нью-Йоркської Конвенції*);
- б) сторону, проти якої винесено рішення, не було належним чином сповіщено про призначення арбітра чи про арбітражний розгляд або з інших поважних причин вона не могла подати свої пояснення – *відповідає пункту (b) частини першої статті V Нью-Йоркської Конвенції*);
- в) рішення винесено щодо спору, не передбаченого арбітражною угодою, або такого, що не підпадає під її умови, або містить постанови з питань, що виходять за межі арбітражної угоди; проте якщо постанови з питань, охоплених арбітражною угодою, можуть бути відокремлені від тих, які не охоплюються такою угодою, то та частина арбітражного рішення, яка містить постанови з питань, що охоплені арбітражною угодою, може бути визнана і виконана – *відповідає пункту (с) частини першої статті V Нью-Йоркської Конвенції*);
- г) склад міжнародного комерційного арбітражу або арбітражна процедура не відповідали угоді між сторонами або, за відсутності такої, не відповідали закону тієї держави, де мав місце арбітраж – *відповідає пункту (d) частини першої статті V Нью-Йоркської Конвенції*);
- ґ) рішення ще не стало обов'язковим для сторін, або було скасовано, або його виконання зупинено судом держави, в якій або згідно із законом якої воно було прийнято – *відповідає пункту (е) частини першої статті V Нью-Йоркської Конвенції*);

Підстави для відмови у визнанні та виконанні рішення міжнародного арбітражу, які перевіряє суд ex officio

Пункт 2 частини першої статті 478 ЦПК України: якщо суд визнає, що:

- а) відповідно до закону спір, з огляду на його предмет, не може бути переданий на вирішення міжнародного комерційного арбітражу;
- б) визнання та виконання цього арбітражного рішення суперечить публічному порядку України.

Неналежне повідомлення про арбітражний розгляд як підстава для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання

Постанова Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 159/1777/17

Неналежне повідомлення про арбітражний розгляд як підстава для відмови спростована матеріалами справи

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2021 року у справі № 824/183/20

Відмова особи від отримання повістки про призначення справи до слухання свідчить про те, що така особа була належним чином повідомлена Міжнародним комерційним арбітражним судом.

Неналежне повідомлення про арбітражний розгляд як підстава для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання

Постанова Верховного Суду від 17 вересня 2021 року у справі № 824/199/20

Суд першої інстанції відмовив у визнанні та наданні дозволу на виконання рішення з посиланням на те, що заявник не надав доказів повідомлення відповідача про призначення арбітрів і про час та місце арбітражного розгляду справи. За змістом рішення Лондонського міжнародного арбітражного суду у справі відповідач не брав участі в цьому арбітражному провадженні, свого представника не призначав. Направлення поштової кореспонденції безпосередньо Лондонським міжнародним арбітражним судом за допомогою кур'єрською службою Fedex не вказує про обізнаність відповідача про арбітражний розгляд справи, оскільки кур'єрська служба не змогла доставити листи на жодну з адрес відповідача, а останній не надіслав до арбітражного суду жодної відповіді.

Верховний Суд не погодився з такими висновками, оскільки корпорація-боржник, будучи належним чином повідомленою про місце, дату та час розгляду справи у суді першої інстанції, не скористалась своїм правом та не подала до суду заперечень проти задоволення заяви компанії-стагувача про визнання арбітражного рішення, зокрема в частині доводів про неналежне повідомлення про арбітражний розгляд.

Враховуючи наведене, суд дійшов висновку про наявність підстав для скасування оскаржуваної ухвали суду першої інстанції, з огляду на те, що її постановлено при неправильному застосуванні положень статті V Нью-Йоркської Конвенції, пункту 1 частини першої статті 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», підпункту б) пункту 1 частини першої статті 478 ЦПК України.

Публічний порядок

Постанова Верховного Суду від 02 вересня 2022 року справа № 824/182/21

Під публічним порядком розуміють правопорядок держави, визначені принципи і засади, які становлять основу існуючого у ній ладу (стосуються її незалежності, цілісності, самостійності та недоторканності й основних конституційних прав, свобод, гарантій тощо).

Порушення публічного порядку може стосуватися основоположних принципів як матеріального, так і процесуального права.

Публічний порядок України може бути порушено таким рішенням міжнародного комерційного арбітражного суду, під час постановлення якого істотно та очевидно порушено право на судовий захист. До таких порушень належать невідповідність рішення арбітражу виключній компетенції державного суду на вирішення такого спору або існує рішення національного суду у спорі між тими ж сторонами, про той самий предмет, з тих самих підстав, що і спір, який розглядається арбітражним судом.

Порушення публічного порядку може мати місце, якщо арбітражне рішення впливає на суспільні, економічні та соціальні основи діяльності держави Україна або таке рішення заподіє шкоду суверенітету чи безпеці держави Україна.

Постанова Верховного Суду від 02 вересня 2022 року справа № 824/182/21

Порушення публічного порядку матиме місце також у тих випадках, коли рішенням арбітражного суду порушено:

1. Зasadничі, фундаментальні принципи українського права, у першу чергу конституційні, основи правопорядку в Україні, а також основні засади цивільного права.

Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (стаття 19 Конституції України).

Відповідно до статті 3 ЦК України загальними засадами цивільного законодавства є: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; свобода договору; свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; судовий захист цивільного права та інтересу; справедливість, добросовісність та розумність.

2. Загальноприйняті принципи моралі, законні інтереси осіб, суспільства та держави.

3. Основоположні принципи та норми міжнародного права, у тому числі міжнародно-правові стандарти прав людини.

Порушення публічного порядку як підстава відмови

Постанова Верховного Суду від 08 червня 2021 року у справі № 824/241/2018

Необхідність захисту екологічної та економічної безпеки держави Україна, оскільки підприємство є об'єктом державної власності, що має стратегічне значення для економіки і безпеки держави.

Постанова Верховного Суду від 08 червня 2021 року у справі № 824/241/2018

Верховний Суд зауважив, що застосування строкових спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів стосовно компанії-заявника на підставі Закону України «Про санкції» свідчить про те, що дії цієї особи створюють зазначені загрози, внаслідок чого виконання відповідного рішення МКАС при ТПП РФ порушуватиме правила України про публічний порядок, а саме фундаментальні політичні інтереси держави у забезпеченні національної безпеки, у тому числі безпеки людей, які проживають на її території.

Постанова Верховного Суду від 19 вересня 2018 року у справі № 524/722/16

Визнання рішення МКАС при ТПП України щодо стягнення заборгованості в іноземній валюті не суперечить публічному порядку України. Національне законодавство допускає визначення такої валюти з переведенням її в національну за курсом, установленим НБУ на час розгляду справи.

Звернути увагу на частину 6 статті 479 ЦПК України (якщо в рішенні міжнародного комерційного арбітражу суму стягнення зазначено в іноземній валюті або валютах, суд, який розглядає це клопотання, вказує в своїй ухвалі суму стягнення у валюті, зазначеній в рішенні міжнародного комерційного арбітражу, а за заявою стягувача суд визначає суму стягнення в національній валюті України за курсом Національного банку України на день постановлення ухвали).

Постанова Верховного Суду від 23 лютого 2023 року справа № 824/32/22

Обставини, встановлені рішенням МКАС при ТПП України не стосуються суспільних, економічних та соціальних основ Держави України, рішення ухвалено у спорі, передбаченому арбітражною угодою, та виключно щодо боржника як окремої юридичної особи та самостійного учасника господарського обороту, тому виконання зазначеного рішення не суперечить публічному порядку України, її незалежності, цілісності, самостійності та недоторканості, конституційним правам, свободам, гарантіям, а навпаки підтверджує існуючий правопорядок, за яким рішення міжнародних арбітражних інституцій визнаються на території України та підлягають виконанню, крім випадків, передбачених законом.

Визнання та виконання рішення МЦВІС (ICSID) відповідно до положень Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 року (Вашингтонська Конвенція) частина I

Постанова Верховного Суду 02 вересня 2022 року справа № 824/182/21

Правове регулювання вирішення спорів за допомогою міжнародного інвестиційного арбітражу здійснюється багатосторонніми та двосторонніми міжнародними договорами, національним законодавством держав. Основним правовим документом у цьому випадку є Вашингтонська конвенція

Згідно зі статтею 1 Вашингтонської Конвенції цим засновується ICSID (надалі іменований Центр).

Метою Центру є забезпечення вирішення через примирення та арбітраж інвестиційних спорів між Договірними державами та особами інших Договірних держав відповідно до положень цієї Конвенції. До компетенції Центру належить вирішення правових спорів, що виникають безпосередньо з відносин, пов'язаних з інвестиціями, між договірною державою (або будь-яким уповноваженим органом договірної держави, про який повідомлено договірною державою Центру) та особою іншої договірної держави, за умови наявності письмової згоди учасників спору про передачу такого спору для вирішення Центру.

Сторони, що досягли такої згоди, не вправі відмовитися від неї в односторонньому порядку (частина перша статті 25 Вашингтонської конвенції). Отже, умовою розгляду спору ICSID є письмова згода учасників такого спору для його вирішення цим Центром.

Визнання та виконання рішення МЦВІС (ICSID) відповідно до положень Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 року (Вашингтонська Конвенція) частина II

Постанова Верховного Суду 02 вересня 2022 року справа № 824/182/21

В оцінці застосування національним судом положень Нью-Йоркської конвенції під час вирішення питання про визнання та надання дозволу на виконання рішення ICSID на території України Верховний Суд застосовує правила частини першої статті VII Нью-Йоркської конвенції, відповідно до яких положення цієї Конвенції не зачіпають дійсності багатосторонніх або двосторонніх угод щодо визнання та приведення до виконання арбітражних рішень, укладених договірними державами, і не позбавляють жодної зацікавленої сторони права скористатися будь-яким арбітражним рішенням у тому порядку та в тих межах, які допускаються законом або міжнародними договорами країни, де запитується визнання та приведення у виконання такого арбітражного рішення.

Частина перша статті VII Нью-Йоркської конвенції за своїм змістом є застереженням про застосування більш сприятливого права, оскільки дозволяє стороні, яка просить визнати та надати дозвіл на виконання арбітражного рішення, покладатися на правила, які для неї є більш сприятливими, ніж правила Нью-Йоркської конвенції. Більш сприятливі правила можуть бути передбачені в національному законі країни суду чи в міжнародних договорах, чинних на території, на якій запитується визнання приведення до виконання арбітражного рішення.

Міжнародний договір чи національний закон будуть більш сприятливі ніж Нью-Йоркська конвенція, якщо вони дозволяють визнання і приведення до виконання такого арбітражного рішення на основі менш суворих вимог як щодо процедури, так і підстав для відмови у приведенні до виконання.

Визнання та виконання рішення МЦВІС (ICSID) відповідно до положень Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 року (Вашингтонська Конвенція) частина III

Постанова Верховного Суду 02 вересня 2022 року справа № 824/182/21

Верховний Суд врахував, що Латвійська Республіка, звертаючись до Київського апеляційного суду із заявою про визнання та надання дозволу на виконання згаданого рішення ICSID, посилалася саме на правила Вашингтонської конвенції, відповідно до частини першої статті 54 якої кожна Договірна держава визнає рішення арбітражу, яке прийняте відповідно до правил цієї Конвенції як зобов'язуючого та яке забезпечує виконання грошових зобов'язань, покладених рішенням Арбітражу, в межах своєї території, так якби це було остаточне рішення судового органу цієї держави.

За таких обставин, враховуючи закріпленій у частині першій статті VII Нью-Йоркської конвенції принцип застосування більш сприятливого права, а також те, що Латвійська Республіка звернулася із заявою про визнання рішення ICSID відповідно до правил Вашингтонської конвенції, Верховний Суд визнає помилковим посилання боржника на те, що до спірних правовідносин підлягають застосуванню правила статті V Нью-Йоркської конвенції щодо підстав відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання рішення міжнародного арбітражу.

У вирішенні процедурних питань щодо розгляду клопотання про визнання та надання дозволу на виконання рішення ICSID національні суди мають керуватися правилами глави 3 розділу IX ЦПК України, а також правил статей 35, 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»; водночас у питаннях щодо підстав для визнання та надання дозволу на виконання такого рішення на території України пріоритет мають норми Вашингтонської конвенції (за винятком Конституції України). А отже, положення національного законодавства щодо підстав для відмови у визнанні та наданні дозволу на виконання такого рішення на території України, за загальним правилом, до спірних відносин не застосовуються.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!